

Ezután Chizzini Melo alezredes méltatta ünnepi beszédében *Czetz János* magyar altábornagy, argentinai ezredes érdemeit, munkásságát és az ünnep jelentőségét, a Czetz-sírhely göröngyeinek átadását.

Az ünnepi beszéd után a földeket tartalmazó ezüst szelencét az itteni "Czetz János Magyar Harcosok Bajtársi Közössége" és a Vitézi Rend nevében Ferenczy Lóránt, jómagam pedig a földekhez tartozó okmányokat adtam át a "Czetz János Műszaki Zászlóalj" parancsnokának, Chizzini Melo alezredesnek. Ezután vitéz Ferenczy még a Bajtársi Kör Érdemkeresztjét nyújtotta át az alakulat parancsnokának és *Skobalski* századosnak.

Az ünnepség folytatásaként Chizzini Melo alezredes átadta Santa Fé tartomány kormányzójának, a magyar nagykövetnek, Santo Tomé polgármesterének, Ferenczy Lórántnak és nekem az Argentin "Anapiré" Erőd Katonai Lovagrendjét.

Ezután átmentünk mindnyájan a díszmenet fogadásának helyére, miközben a zenekar Brahms "Magyar Táncai"-t játszott. A díszmenetet egy olyan alegység nyitotta meg, amely Czetz korabeli és általa tervezett egyenruhát viselt, majd elvonult a zászlóalj minden egysége. Minket, főleg a volt katonákat mindez az elérzékenyülésig meghatott.

Ezután még megnéztük a zászlóalj múzeumát, majd a tisztai kaszinóhoz sétáltunk, ahol gyönyörűen díszített és gazdag, bőséges asztalokkal várták a jelenlévőket. Itt *Bardócz Béla* nagykövet mondott rövid beszédet a magyar és argentin zászlók előtt. A fogadás alatt a vendéglátó zászlóalj parancsnoka és felesége emléktárgyakat ajándékozott a meghívottak részére. Igen kellemes hangulatban telt az idő.

A zenekar a kaszinó előtt még egy ideig magyar népzenei játszott.

Chizzini Melo alezredessel és Santo Tomé város polgármesterével beszélgetve felvettem a gondolatot: volna-e arra lehetőség, hogy Santo Tomé város és Gidófalva között testvérvárosi kapcsolat létesüljön. Talán még tíz nap sem telt el, amikor nagy meglepetésemre arról értesítettek, hogy gondolatomat elfogadták és a "testvérvárosi" kapcsolatot meg is valósítják.

Az ünnepségről hazatérőben mindnyájunk véleménye megegyezett, hogy már több mint fél évszázados ittlétünk alatt ez a katonai ünnepség volt a legszebb és legmaradandóbb emlékünk.

Buenos Airesbe való visszatérésünk előtt még a Santa Fé-i magyarok is vendégül láttak egy rövid órára megszokott találkozóhelyükön, egy magyar jellegű halászcsermelyében.

vitéz Ladányi Domonkos Argentína

Egy idézet június 16-ra

Nehéz minékünk méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erőivel, amelyek elhomályosítják a történelmet - bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, s amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

(Albert Camus: A magyarok vére – 1957 október
– 1958 június 16-án végezték ki Nagy Imrét)

És tudassátok... avagy: Kézdi két szolgája

Marad néhány fénykép, hivatalos papír és néhány magánlevél... Meg az elbeszélések, amikor anyánk a konyhaasztalnál meséli, hogy is volt, amikor 1944 végén terhes hasának a nyilas

barom géppisztolyt irányított... vagy arra emlékeznek, hogyan pezsgött a Salutaris nevű forrás Kászonban s hogyan csobogott akkoriban a Szamos.

"Minden atya köteles a fiát taníttatni, mert írva van: /Mózes V.11,19/ 'S tanítsátok meg reá gyermekeiteket` és amint köteles fiát, éppúgy köteles unokáját is taníttatni, mert írva van /V.4,9/: 'És tudassátok fiaitokkal és fiaitok fiaival'. S nemcsak saját gyermekével szemben áll fenn ez a kötelezettség, hanem minden bölcs ember Izraelben köteles tanítványait taníttatni, ha azok nem is gyermekei, mert írva van /V.15,1/ 'S tanuljátok meg azokat és tartsátok meg pontosan'. Egyáltalán: a tanulás felette áll a cselekedetnek, mert a tanulás vezet a cselekedethez, de a cselekedet nem vezet tanuláshoz."

Az idézet meglehetősen ismert. A középkori zsidó filozófia legnagyobb alakja, *Mose ben Majmon* írta, aki 1135-ben született Cordobában. Többnyire görögös nevén emlegetik: Majmonidesz.

Tehát: **mondjátok el...** mert a tanulás vezet a cselekedethez, de a cselekedet nem vezet a tanuláshoz...

Hadd kezdjem így: szükségtelen töprengés ezúttal, van-e túlvilági élet, s ha igen, akkor milyen. Megpróbálok halottaimmal beszélgetni, mert az jót tesz az élőknek. Amint a kedves, közeli (szülő, barát, rokon) halálhíre révén az ember eszébe jut, hogy "pedig még mennyi mindent akartam megkérdezni tőle..." - abban a pillanatban megszületik az eladdig szunnyadó lehetőség is, mint feladat: az **élőt** ne hanyagold el! Kérdezz, kommunikálj, nehogy késő legyen!

A hagyaték nem föltétlenül az, amit anyagi természetünkénél fogva értékelünk. A vagyonba a szerencsés örökös beleül. A vagyon ilyen értelemben nem az elhunytak hagyatéka, csupán nyert lehetőség.

Fontosabb, hogy **elolvashatjuk**, ami ránk maradt... az írásnak hála megérthetünk dolgokat, amelyek húsz, vagy kétszáz éve történtek - s mégis közelieliek maradhatnak.

Az írást azért tartjuk az emberiség legnagyobb találmányának, mert megőrizhetővé teszi azt, amit az elődök tudtak. Vagyis szerzett tudásunk nem zárul be egy nemzedék határaiba.

Vastag dosszié: egy erdélyi (Csíkszék, Kézdiszék, Erzsébetváros, Barót, stb.) család üzenetei. Benne egy idegen kézzel írott köteg: úgynevezett kutyanyelvek, alig öklömnyi széles lapok s jóval hosszabbak, mint a ma használatos A/4-es.

A legfelsőn: *Farcády Jenő levelei Szabó Dezsőhöz - Intimitások Szabó Dezső életéből, "Az elsodort falu" kritikája - 10 irodalmi levél, Kézdivásárhely 1925-1926.* Miért kerül keresztlevelek s anyakönyvi kivonatok hiteles másolatai közé? Hiszen Farcády Jenő levelei megjelentek kötetben, 1944-ben Kolozsvárott, sajtó alá rendezte *Dávid Iván*. Mégis, itt eredeti kézírásban olvasható a sokat emlegetett nagy felkiáltás, amellyel a keserű református tiszteletes megszólítja akkor már híres testvérét, a Budapesten élő író:

"Gyere, öcsém, láss csodát!

Nagy hírességgel dicsekvő regényednek, az Elsodort falunak szertelen fantáziával megrajzolt szomorú alakja, íme, megelevenedik és megszólal."

Merthogy Farcády Jenő a magyar irodalom különös, kissé feledésbe sodort regényének, *Az elsodort falunak* egyik főhőse, az író Szabó Dezső bátyja, Szabó Jenő. A kézirat címlapja szerint *"minden jog dr. Dávid István kézdivásárhelyi ügyvéd tulajdona."*

Lássuk a lexikont: **Szabó Jenő** (Kolozsvár, 1867 április 17 - Kézdivásárhely, 1934 november

18.): költő, író, Sz. Dezső író bátyja. /.../ Előbb Nagyenyeden, majd Békésgyulán, Barátoson, Illyefalván, végül 1901-től nyugdíjazásáig, 1915-ig Kézdivásárhelyen ref. lelképásztor, 1923-34 között azonban még ellátta Bereck lelkészi teendőit (Magyar Irodalmi Lexikon,1965).

Dávid Iván tíz évvel a tiszteletes halála után adta ki a Leveleket, kegyeletet nem sértett, a címzett, Szabó Dezső villámaira sem kellett felkészülnie, a megannyi politikai-nemzeti-faji vitacikk szerzője efféle dolgokkal nem foglalkozott. (Ráadásul a gőgös, magányos Szabó Dezső 1945. január 5-én az ostromlott Budapesten éhen halt. Halála csak egy az elsodort ország tömeges halálai közül.)

Ismét lexikon: **Dávid Antal** (Kézdivásárhely, 1913 július 30 - Budapest, 1988 július 26.) író. /.../ 1934 és 1945 között a Brassói Lapok, a kolozsvári Keleti Újság munkatársa, 1941-től az MTI tudósítója, 1944-ig Dávid Iván néven publikált (Kortárs magyar írók kislexikona,1989.)

Halottakról beszélve könnyű átcusszanni egy határvonalon, amelyen túl szoborállító igyekezet működik s az élő emberből érinthetetlen, időálló bronztömeg marad. Próbáljuk meg másként.

1974-ben, Marosvásárhelyt elhunyt bizonyos Dávid László (Dezső fia, Antal unokája, István dédunokája), a Budapesten élő Dávid Antal Iván unokatestvére. (Ha róla írnék hagiográfiát, így nevezném: "Aranyszívű Laci".) 1926-ban született, vagyis 48 évesen meglehetőst váratlanul s fiatalon távozott. A hírtől megrendülten az elhunynál 13 évvel idősebb Dávid Antal Budapesten ezt írta:

"Erőszakoskodunk Istennel. Folyton kérjük, könyörgünk hozzá, kényszerítjük, hogy azt tegye, amit akarunk. /.../ Nem ismerjük az akaratát, még a csapás összefüggéseit sem tudjuk, pedig ez is láncszem. Miért nem engem vettél el, Uram, hiszen már öreg vagyok."
Önmagával küszködő ember sorai ezek.

Az önmagával küszködő ember az "utolsó békeévben", (1913-ban) született, s kis túlzással "az utolsó békeévben" hunyt el, 1988-ban, az akkor még népköztársaságként kucorgó Magyarország fővárosában. A "négyigenes" népszavazást már nem érte meg. A rendszerváltozás jó és árnyoldalait már a túlpartról nézte, az újrasült kapitalizmus összes hordaléka már nem izgatja.

A világpolitikai változásokból azonban élete során (mint talán minden Kárpát-medencei embernek) bőven kijutott: 1916-ban a román hadsereg betörésekor szekéren menekült a család Kézdivásárhelyről Kolozsvár felé s ő - hároméves gyermekként - hiába szólt néhány nap után, hogy "elég volt a kirándulásból, menjünk haza!" (Ekkor tolulhattak fel a három éves fiúcskában a korábbi, hasonló "kirándulások" emlékei, amelyek őseit - más örményekkel együtt - a Tatros, a Feketeügy s a Szamos partjáiig vitték...? Vajon, őrizzük ezeket, tudattalanul, génekben hordozott emlékként?)

Amikor a "kirándulásból" hazatértek, a kézdivásárhelyi ház lepusztítva, a Steinway zongorát az arra járó havasi katonák vécének használták...

A zászló is másként lengett s az örmény származású, katolikus család fia - nem lévén még más, magyar lehetőség - a városi református közösség frissen születő iskolájában kezdte a betűvetést tanulni, hiszen Erdélyben vagyunk, mégha királyságváltás után is. Ott pedig a felekezeti is másként működik... S a gyermek kezdte megtanulni az udvarterek városát, a tágabb környezetet, a Bálványost, Kászont, ahol ő volt nyaranként Robinson, tanulta az akkor új rádiót, s vesztére a fényképezést.

Helyben, a kantai gimnáziumban végzett, majd - hogy megfelelő, főgimnáziumi érettségije legyen - Budapesten a Werbőczy (ma: Petőfi) gimnáziumban ismét érettségizett. (Irodalomból feltették neki a kérdést: mit mondana a kor erdélyi magyar irodalmáról? Lelkesen mesélt Tamási Áron Címeresek című könyvéről, amely nem éppen hízelgően ábrázolja a magyar arisztokráciát. De a Werbőczy gimnázium nem a tolerancia Erdélye, hanem elmúlt gögök Budapestje: kis híján megbuktatták.)

Végül nekivághatott Innsbrucknak, hogy vegyészeti tanuljon: példaként előtte járt a kiterjedt család jó néhány tagja, mindenekelőtt talán nagybátyja, dr. Dávid Lajos, aki - miután a trianoni határjátékok következtében a kolozsvári egyetem jórészt Szegedre települt - ott professzorként tanított s a gyógyszerészet "practicumok" nevű területének jónévű kutatója volt.

Dávid Antal innsbrucki leckekönyvében azonban csak néhány szemeszter igazolása szerepel. Gyógyszerészi, vegyészdiploma sehol...

Nem a diák unta meg a tanulást, hanem az Ausztriában tanuló s a fényképezést kedvelő fiatal ember utazott haza Erdélybe, vakációra.

"Már átmentünk a felsőloki viadukton s a szakadék fölött egymás után jönnek a nagy hidak. Alagút tátong, megyünk a hídon, alattunk ökrösszekér, mögötte kicsi borjú, leghátul öklömnyi csángó fiúcska. Gyorsan elő a színszűrőt s már csetten is a gép. A vasút mellett javítják a táviróvezetéket, valaki hosszan utána néz a fényképezőgépnak."

Az idézet *Hazátlan voltam* című, önvallomásszerű kisregényéből, való, 1941-ből. ("Felsőlok" persze Gyimes-felsőlokot jelenti. Megint lexikon, Révai, IX. kötet, Gyimesi szoros: "A Gy.-on át vezet a vasút Madéfalváról a romániai Palancára." 1913.) Vagyis, ha már 1913-ban vasút vezetett ott, akkor a gyimesfelsőloki vasúti hídnak is állnia kellett, amelyet a Magyar Államvasutak épített... S hogy ez miért érdekes?

Mert azon a bizonyos napon a román csendőrség letartóztatta és kémkedés vádjával lecsukta: hiszen vasúti hídról készített fényképet az "Ausztriában kiképzett magyar kém".

Szabadulása után a reménybeli gyógyszerész kényszerpályára került. (Útleveletről ugyanis immár szó sem lehetett.) Lett hát a Brassói Lapoknál kezdő tudósító, majd riporter, később a Magyar Párt lapjánál, a kolozsvári Keleti Újságnál riporter, végül napos szerkesztő. És hát... író.

Legutolsó regénye, a Himalája oldalában kezdődő *A szolgadiák* - amely 1983-ban jelent meg s tulajdonképpen egyetlen mondatból áll - ugyanúgy Erdélyről szól, mint korábbi, nagyívű trilógiája, az *Erdély nagy romlása* (az 1600-as évek elejéről, csupa-csupa igaz adatra épített elbeszélés), vagy az 1973-as kiadású *Háromszék nem alkuszik*, a hadseregszervező s ágyúöntő Székelyföld emlékműve... Vagyis évszázadokon és hegygerinceken át ugyanaz.

A szolgadiák főszereplője - Körösi Csoma - a regény végén nekivág a keletre vezető kutatóútnak:

"Pecsétet ütnek az útleveleire és mehet.

Nagy talmácsig. Ott még szalutál egy magyar katona, de az út kanyarodik, kelet felé hajlik. Az erdőből fűrészalom zizegése hallik, deszkát vágnak. Sándor visszafordul, szemügyre veszi még egyszer a hegyeket.

- Isten veled, Erdély!

A fák, madarak és kövek visszafelelnek. A hegyek megrázkódnak.

- Soha el ne felejtis minket!"

Ezek a könyv utolsó sorai: mert bárki legyen is az ember, mindig, megismételhetetlenül önmaga marad, Isten teremtménye, akinek végleges búcsúzásakor a hegyek megrázkódnak.

Ez Körösi Csoma záróakkordja. Ez az író záróakkordja is: a regény megjelenése után öt évvel, hosszan s álnokul ható betegség vitte el 1988-ban.

S megrázkódtak a hegyek... De lássuk az elejét, még ha tudjuk is, hogy az első akkord, az ősök akkordja mindig homályba vész, mert minden "első akkord" előtt volt "még korábbi"...

Bizonyos Dávid Kajetán házasságlevele: az esemény 1791 aug. 2-án történt, a vőlegény neve Dávid Kajtan (sic!), a menyasszony neve Perszián Katalin, szülei: Perszián István, Szentpétery Ripszime. A vőlegény születési és lakhelye Csíkszépmező, a menyasszony születési és lakhelye Erzsébetváros. A "religio" rubrikában mindkettőjükénél a "Róm. cat. örm. szertartású" bejegyzés szerepel. A vőlegény életkora: 26, csillag alatt az "Observationes" rovatban megjegyzés: "A könyvbe nincsen bejegyezve az életkora, tudomásom van azonban, hogy Dávid Kajtan (sic) született 1763-ban, tehát 1791 -ben 26 éves volt." (Így! A számítás rajtam ne tessék számon kérni -dcs.)

A tanúk: Züd János főbíró és neje. Az eskető lelkész (copulantis nomen): Geronián Minász plebános.

A házasságukból gyermekek születnek, következik hát egy keresztlevél: Dávid Kajetánnak (itt már Caietan szerepel a latin szövegben) István nevű fia született Csíkszépmezőn, s 1814 aug. 26-án keresztelték. A keresztszülők: Marton Fejér, Caterina Fejér. A keresztelő pap neve: Anton Patrubán.

István is meghallgatta a "sokasodjatok és szaporodjatok" biológiai s bibliai utasítást, mert neki és feleségének, Császárné Róziának igen nagy gyermekáldásban volt részük, jött például Antal nevű fiúk 1849-ben. Kata nevű leányuk pedig Zakariás Zakariáshoz ment férjhez, akitől - másokat most nem említve - 1882-ben Anna nevű leánya született. (Dr. Száva Tibor-Sándor *A csíkszépmezői Száva-család* című könyve mellékleteként közölt Császárné-Zakariás leszármazási táblázat szerint Zakariás Zakinak és feleségének, Dávid Katának kilenc gyermeke született. - Alkalomadtán a táblázatból hiányzó adat: Zakariás Zaki leánya, Anna 1882, elhunyt Budapesten, 1966 december 22-én.)

Dávid István és Császárné Róza (egyik) fia, Antal (1849-1930) Csiky Idát vette nőül s négy fiúk lett: István (1884), Lajos (1889 - az említett, szegedi professzor s egy ideig a gyógyszerészkar dékánja, akinek tíz gyermeke között katolikus pap, Lajos Szaniszló, sok száz ember számára "Lala" -, híres rajzfilmes, az eredeti Walt Disney egyik animátora, Tica -, az egyik legnagyobb magyar művészettörténész, Katalin -, egyaránt akad), Mihály (1893 - akit a II. világháború után elhurcoltak "csak úgy" s 1952-ben hunyt el) és Dezső (1896 -1981), akinek fiai közül László halt meg fiatalon, mint az elején említettem... s akinek leánya, Katalin kínálta szőlővel tavaly a barangoló EÖGYKE-csoportot). Hosszú felsorolás helyett hozzáteszem boldogan: Mihály, Lajos és Dezső gyermekei közül, hátistennek még jó néhányan vannak az élők sorában Erdélyben, Magyarországon s a tengeren túlon.

Az erdélyi örmények hosszú időközön át, erőst egymás között házasodtak s ezért olyan bonyolultak ezek a mi genealógiáink. A kézdívásárhelyi illetőségű Antal ("mercator" - mint az anyakönyv jelzi, vagyis kereskedő) fiai közül a legidősebb, István feleségül vette Zakariás Zakariás úr (az anyakönyv szerint: "mercator et possessor" - kereskedő és földbirtokos) említett leányát, Annát. Számoljunk csak: az unokatestvérét.

Történelem és egészség egyaránt okozhatta, hogy itt elakad a sok gyermek hagyománya. Az 1884-es születésű Istvánnak és két évvel idősebb feleségének, Annának csupán egyetlen gyermeke születik: Antal Iván, 1913-ban, az "utolsó békeévben".

Antal Iván regényei a szülőföld előtt hódolnak. A család közvetlen dolgai nagyritkán bukkannak fel írásaiban, például egy mosolyogtató, gúnyos, kicsi részletben: a *Háromszék nem alkuszik* című regényben egyetlen mondat: miután az oroszok bevonulnak Kézdívásárhelyre, először szétrombolják a Turóczi-féle ágyúműhelyt, aztán a parancsnok: "Délután az egyik kereskedő házában a polgárosszonyokat megtanította a Paskevics-tarokkra."

Ez a mondat nem más, mint az 1848/49-re már jólétre vergődött magyarörmény család

szájhagyománya.

A szerző nagyanyja, az 1846-os születésű Dávid Kata ugyanis sokszor emlegette, hogy kicsi gyermekként az édesanyja ölében ült, miközben az asztalnál franciául beszélő orosz tisztekkel kártyáztak... (Lám, hogyan válik vérré a történelemtény? S hogyan válik - személyes érdekeltség révén - bonyolult, érzelmi szövevényyé..? Csak azért, mert valamit "tudattak fiaikkal"...))

A feltörekvő, örmény származású családban magától értetődő, hogy taníttatják a fiúkat (a lányokat még nem, ez azért az erdélyi örménymagyarok világában is lassan - vagy még lassabban - ment).

Dávid István ügyvéd (Antal Iván apja) Kézdivásárhelyt látta meg a napvilágot s a kolozsvári egyetem jogi karán lett doktornak. A kutyabőrre írt, kazettás pecséttel ellátott, kézzel írott oklevél maga a századfordulós Magyarország iparművészeti tanúságtévője.

"Nos Reetor et Universitas Litterarum Regia Hungarica Francisco-Josephina Kolozsváriensis - Lectoris Salutem..."- kezdődik a dokumentum.

Ügyvéddé válni: logikus lépés a millenniumi Magyar Királyságban egy gazdagodó örménymagyar család fia számára, a jól működő, jól kiépített közigazgatás és jogrend országában. Általában...

De nem a fiatal Dávid István számára, aki vizsgái után Budapesten beiratkozott a Zeneakadémiára, Kodály Zoltánhoz, zeneszerzést tanulni.

A "Székely Szó" 1943 június 27-i számában Sz. Szappanyos Gabriella interjújában ezt így mesélte el (a történet hitelességét igazolja, hogy megjelenése idején Kodály továbbra is a Zeneakadémia elismert professzora, D.I. tehát nem mesélhetett volna alaptalanul):

"Van benned invenció - mondta Kodály. Rögtön bevitt egy zeneterembe és kipróbálta összhangzattani tudásomat. És megkezdődtek a komoly és nehéz stúdiumok. Nagy kitüntetés volt, hogy Kodály elvállalt növendékének, helyt is kellett állanom. Soha nagyobb boldogságot! Tanultam, éreztem, mint tárul a lelkem...! Mesterem meg volt elégedve velem. Valósággal megszállottja voltam a zenének. Ekkor ütött be a 'ménkü'. Zordhangú levelet kaptam apámtól: 'Nem komédiást akartam nevelni a fiamból! Tessék azonnal hazajönni és beállni ügyvédi irodába!'

Mit volt mit tennem, az öreggel nem lehetett kukoricázni."

1909-et írunk! A tisztességben öregedő magyarörmény kereskedő úgy tudja, hogy a hangversenypódium minden lazaság szülője, maga a fertő. Igaz, hogy az I. világháború előtti Budapest Európa zenei fővárosa...

Persze, utólag, majd' száz évvel később fölösleges a "mi lett volna, ha... mire juthatott volna Kodály tanítványa?..."-féle kérdéseken töprengeni. A fiatalember nem tudott forradalmár lenni a konok, kissé feudális, családfői akarattal szemben; visszatért Kézdivásárhelyre, a Turóczi Mózes utcában családi fészket rakott és kották helyett lapozgatta a Csemegi-kódexet, meg a Döntvénytárákat. Atyai kárpótlásul, a szófogadó hazatérésért cserébe kapott egy Steinway-zongorát. (Amelyet aztán az 1916/17-es pusztítás után renoválnia kellett a gyár hangszerészének, hogy fél évszázaddal később, a 60-as évek nyomorában fillérekért elvessen...)

Mégis: számos dal született az ügyvéd úr zongoráján.

Kár volna lekicsinyelni azt, ami önzetlenül (vagyis: nemhogy sztárgázsiért, de egyenest ingyen) született, mondjuk, a Zabolai Dalárda számára... Nem olyan nagyívű zene, mint lett volna, ha a szerző elvégzi a Kodály-osztályt... De szűkebb hazájában, Erdélyszerte sokáig énekelték a dalait.

Most hát visszaérkeztünk Szabó Jenő tiszteletes úrhoz, aki számos Dávid István-féle dal

szövegírója, illetve, akinek számos versét zenésítette meg az ügyvéd. Mert a "nem-forradalmár" jogászdoktor megszerezte az ügyvédi képesítést, amelyet szép - ezúttal nem latin - nyelvezete miatt is érdemes idézni (természetesen, eredeti helyesírással):

"Ő FELSÉGE A KIRÁLY NEVÉBEN.

A maros-vásárhelyi ügyvédvizsgáló bizottság bizonyosságot tesz arról, hogy dr. Dávid István ügyvédjelölt urat az 1913. év június hó 26. napján befejezett ügyvédi vizsga alapján az ügyvédség gyakorlására képesítettnek találta és részére a törvényes ügyvédi eskü letétele után, ezt az ügyvédi oklevelet kiadta.

Maros-Vásárhelyt, 1913. év június hó 26. napján.

Jakab Rudolf bizottsági elnök - Dr. Illyés Lőrincz - Csipszér (?) Árpád - Dr. Lámi Oszkár - Dr. (?) - bizottsági tagok."

Szép nyár lehetett: egy hónappal később, július 30-án megszületett a fia... A szalonban pedig ott a zongora...

Szép nyár volt 1913 nyara?

Hiszen a zongorán túlnyomórészt moll-hangnemű szerzemények születnek. (A moll hangzások pedig homályos, fájdalmas, jórészt esett ívű zenék; velük szemben áll a dúr hangzás, a tisztább, nyíltabb, uram bocsá: a vidámabb. Zeneesztétikához értő olvasóimtól elnézést kérek, ha az egyszerűsített magyarázat nem egészen szakszerű - dcs.)

Közben a kézdivásárhelyi ügyvéd a cipészséget tanulta ki 1920-ban (mesterlevelet is kapott!), mert nem volt hajlandó letenni a román hűségesküt s ezért egy ideig nem ügyvédkedhetett.

Aztán ügyvédkedett s a szűkebb pátria dolgaival egyre többen törődött. Bizonyosság egy "iskolakérdés" (a sok közül - érdekes, hogy Erdélyben magyarok s ezen belül más, így örmény származásúak számára mindig olyan fontos volt az iskolák kérdése!): a SZÉKELY ÚJSÁG 1934 szeptember 9, vasárnapi számában a következő felvezetést olvassuk, *A tanítóképző ügye* cím alatt:

"A mi fájdalmas ön-kultúrconkítási ügyünkben a nálunk megtartott országos kat. nagygyűlésen Dr. Dávid István bejelentett s előterjeszteni kívánt egy határozati javaslatot. Ennek megtételétől azonban a Népszövetség igazgatójának indokolt kérésére el kellett állnia azzal, hogy ezt a kérdést alkalma lesz azon vezető férfiak előtt feltárnia, akik ebben az ügyben tenni hivatottak. Minthogy ez rajta kívülálló okokból nem történhetett meg, az ügy fontosságára való tekintettel alább közöljük a nyilvánossággal a javaslatot, majdnem szószerint" - itt kezdődik dr. Dávid István tervezett felszólalása:

"...tudjátok-e, hogy évszázadokon keresztül innen, ebből a háromszéki medencéből mennyi élet és erő fakadt a köz javára? - Tudjátok-e, hogy mi itt - minden időben - a magunk ereje és verejtéke árán teremtettünk meg magunknak minden életlehetőséget, kultúrát, mindent! - Egybefogtunk *felekezetre tekintet nélkül*, (kiemelés az eredeti - dcs) mert felismertük ennek szükségességét! Látjátok-e tehetetlen szegénységünket most, amikor a legnagyobb szükségben vagyunk és amikor ezegyszer megérdemelnők a segítséget azoktól, akiket annyiszor és oly sokat mi segítettünk!?"

Elvitték a tanítóképzőnket! - Elvitték tőlünk azt, amit három évvel ezelőtt azért hoztak ide, hogy kárpótoljanak valamivel a leépített főgimnáziumért!

- Elvették tőlünk azt, amit alamizsnaképen adtak nekünk! 1931-ben meg kellett válnunk attól a főgimnáziumtól, amelyet mi teremtettünk magunknak 35 évvel ezelőtt, /.../ ...súlyos csapásként tudomásul vettük, hogy tovább nem lehet, hogy le kell fokozni a főgimnáziumot. Hogy vissza kell fejlődünk a 35 év előtti színvonalra. Algimnázium lettünk ismét."

Mellesleg: ez a főgimnázium vesztés okozta, hogy az ügyvéd fia, Antal Iván ott helyben nem érettségizhetett külföldön érvényes szinten.

De beszéljünk a zenéről, mégha dalokról szóban nehéz is beszélni. (Hátha egyszer a kotta, a dallam is elkövetkezhet...?) A református tiszteletes, Szabó Jenő szövegére készült például 1922-ben:

*Széles ágya a Tiszának,
ha kiszikkad, ha kiszárad,
Árva népnek gyásza-búja
telesírja könnyel újra.*

Szinte önváddal teli, csupa keserűség egy következő szerzemény (ez is 1922 - Trianon után vagyunk!), ugyancsak Szabó Jenő szövege s Dávid István moll hangnemű dallama:

*Kerüljük el egymást,
kenyeres pajtásom,
szemem a szemedbe
ezután ne lásson!*

Született jó néhány, a "magyar nóta" osztályába tartozó szerzemény, közkedveltek s nem biztos, hogy értékesek. De a legerősebb (dallamban s szövegben egyaránt kemény) a kettejük, ügyvéd és pap "együtműködéséből" *A Cenk alatt* címen ismert dal. Hangsúlyozom: nem nóta ez. Ez dal. (A Cenk-tetőről van szó, Brassó felett):

*A Cenk alatt még áll az ősi város,
De arca más ma, mint a régi volt.
Ott, fenn az ormon csend borong, halálos,
És lenn a völgyön csak bagoly rikolt.
A bérc felett urat cserélt a fészek,
Rá nem sasoknak büszke szárnya leng,
csak bujdosók már, kik a Napba néztek,
S a Cenk alatt is úrrá lett a cenk!*

Nem lehet tucatnyi megzenésített verset idézni, úgyis csak zenéstül bizonyíthaták, hogy mit érnek. (Csupán zárójelben: Szabó Jenő tiszteletes úr néhol hajszára van az adyendrés magasságoktól. Igaz, hogy az a hajsza, az azért ott van s időben későbbiek a versek, tehát az utánérzés is szóba jöhet. De több, mélyebb, mint "kollégája", a nála nagyobb hírnevű, ugyancsak református tiszteletes, Szabolcska Mihály laposságai!)

Adyról esett szó s az erdélyi kisváros ügyvédjénél zengő Steinway {amelyhez néha leült felesége, Cs. Zakariás Anna is, hogy Chopint vagy Rahmaninovot játsszék} révén ezt is el kell mondani, mert "tanuljátok meg azokat s tartsátok meg pontosan".

Dávid István éveken át kínlódhatott, (ha aktái s ügyei intéztén a zongorához ült alkonyatkor), mire Ady egyik-másik versét megzenésítette. 1934-ben született az *Álmom az Isten* - amely a címadó verssornál pentatóniára hajolva nyugszik meg, A szöveget nem idézem: Ady-kötetben megtalálható, akár a többi, dr. Dávid István megzenésítette, soha, sehol nem hallható Ady: a *Három őszi könnycsepp*, az *Új arató ének*, az *Akik mindig elkésnek*, vagy a *Magyar fa sorsa*. Ez utóbbiból csupán Ady okán is érdemes eszünkbe juttatni néhány szót:

*Ontottam a virágot,
virultam jóban-rosszban,
mások gyümölcsösödtek,
én mindig virágoztam.*

A dalok időnként nagyobb egységekké váltak. Öt évvel a szigorú apa, Dávid Antal halála (1930) után eljött a "fertő" kora: a kolozsvári Magyar Színház 1935-ben nagy sikerrel játszotta dr. Dávid István kézdivásárhelyi ügyvéd (zeneszerző) és dr. Gaál Alajos gyergyói orvos (szövegíró) három egyfelvonásos zenés játékát *Székely guzsalyos* összefoglaló címen. Rendezte és a főszerepet játszotta Tompa Sándor, a II. világháború után a budapesti Nemzeti remek színésze, akkor még nem "Pufi bácsi", hanem az akkori kritikák szerint:

"Tompasanyi".

Az ügyvéd azonban - miközben kertjében rózsákat nevelt - elsősorban praktizált.

Nem is csinálhatta rosszul, mert: "A Kormányzó Úr Ő Főméltósága folyó évi március hó 26. napján kelt legfelsőbb elhatározásával Ügyvéd urat a maros-vásárhelyi kir. törvényszékhez tanácselnökké kinevezni méltóztatott."

Az 1941-es kinevezés vált (újabb világfordulások után) elégséges okká, hogy Dávid István kirúgnivaló senkivé váljon Rákosi idejében, nyugdíj s bárminemű juttatás nélkül.

1950 táján tehát a könyvkötészetet tanulja meg s bedolgozóként keres valami pénzt egy könyvkötő műhelynél, amíg az 1953/54-es tél influenzajárványa el nem viszi. 1954 január 2-án hunyt el Budapesten, abban a szobában, ahol jelenleg ezt írom (bocsánat a személyeskedésért - dcs).

De előtte még egyszer a zene... 1950 január 2-án írta meg legutolsó szerzeményét, (hangszerelés nélkül, csak a dallamot jegyezte le, hiszen zongorája sem volt), amely világos, tiszta, dúr hangnemű. (Pontosan: C-Dúr,) Szövegét is ő maga költötte, a címe: Jó éjszakát. Köszöntés néhányéves unokáinak.

*Elcsendesül a ház zaja,
imádkoznak halkán, lágyan.
Végére jár a mai nap,
ágyba térnek mind a hárman...*

Zenéje, szövege immár a végletekig tiszta: egyszerű és fölemelő üzenet.

Tehát: „*A hegyek megrázkódnak: soha el ne felejtis minket...*”

dcs (folytatjuk)

Könyv az erdélyi örmények történetéről

Gazdag forrásanyaggal ellátva, Balla Tibor erzsébetvárosi, gyergyószentmiklósi és szamosújvári építészeti részleteket ábrázoló jóhangulatú rajzaival, két színes fényképpel és színes borítóval dúsan jelent meg Kolozsvárott *Gazdovits Miklós* munkája. A Bukarestben élő szerző szerint "...még nem fordult elő a világtörténelemben, hogy egy nemzetiségi szórvány letelepedési helyén két saját várost alapítson, befogadó hazájuk 'földiekévé' nyilvánítsa..." .

Az erdélyi örmények történetéből című könyv idén jelent meg, számos támogatónak köszönhetően. Köztük elsőként sorolja fel a belső címlap a Svédországi Magyarok Országos Szövetségét és a Stockholmi Egyetemes Magyar Képzőművészeti Egyesületet. A fotó, amelyen a szerző látható Tamás Gyula György stockholmi Magyar Képzőművészeti Egyesületi elnök társaságában, sokat elárul a szándékról, amellyel a könyv készült s azokról, akik létrehozásához hozzájárultak: a két magyar egy olyan szoba sarkában ül a fényképen, amelynek falain Kodály és Ady arcképe látható...

A tanulmánykötet sorbaveszi az egykori őshazáról szóló tudnivalókat, a vándorlás, üzőttség emlékeit és kitapintható nyomait - hiszen ez a származás kérdése - és részletesen taglalja az erdélyi betelepülés, a családok, az iskolák, a vallás- illetve egyháztörténet dolgait, helytörténeti leírásokkal gazdagon.

"Megalégedéssel töltene el, ha a kis könyvecskét hasznos és érdekes olvasmányként fogadná az olvasó," - írja Gazdovits Miklós az Előszó végén.

Csak sajnálhatjuk, hogy a két, említett svédországi szervezeten kívül felsorolt támogatók (vagy félszáz, elsősorban svéd- és magyarországi magánszemély) között egyetlen magyarországi örmény szervezet sincs.

/szerkesztőség/

Az erdélyi Szabadság c. lap május 11-i száma ezt közli: